УДК 37.013:[1/.2:7/.82]:1(477)(092)Кри](045)

https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-6(36)-989-1000

Кожушко Тетяна Валеріївна викладач кафедри соціальних та правових дисциплін, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, тел.: (073) 095-31-84, https://orcid.org/0000-0001-7774-0347

Фицик Ігор Дмитрович кандидат філософських наук, доцент кафедри соціальних та правових дисциплін, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, тел.: (050) 548-72-85, https://orcid.org/0000-0003-0035-6376

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: КУЛЬТУРОСОФСЬКІ ІДЕЇ С. КРИМСЬКОГО

Анотація. У статті розглядається філософсько-культурологічна концепція Сергія Кримського в контексті його внеску у формування української культурософії. Особливу увагу зосереджено на праці «Епістемологія культури» (1993), у якій філософ висуває оригінальний підхід до осмислення культури як специфічного типу знання і як символічного універсуму, що об'єднує у собі гносеологічні, етичні, семіотичні та духовні виміри людського буття. На основі аналізу текстів Кримського обґрунтовано тезу про те, що культура постає не лише як репрезентація цивілізаційного поступу, а як внутрішній світ особистості, її здатність до смислотворення, морального вибору та екзистенційного самоствердження. Підкреслено важливість таких понять, як архетип, серце, софійність, етос, універсалії й символ, які Кримський розглядає як структуро-утворюючі елементи української ментальності. Зокрема, виокремлено авторську ідею «ціннісно-смислового універсуму», де культура функціонує як механізм подолання криз і духовної мобілізації людини. У цьому контексті наголошено на кордоцентричному вимірі української культури, що дозволяє поєднати раціональне та ірраціональне, сакральне і світське, історичне та трансцендентне. Проаналізовано методологічні засади культурології Кримського, зокрема його архетипну та універсалійну методології, які можуть бути продуктивно застосовані в сучасному гуманітарному дискурсі. Увагу зосереджено й на його роздумах щодо нормативного та фактичного рівнів культури, її ролі в осмисленні історичного досвіду України - від доби Руїни до формування модерної національної ідентичності. Розкрито значущість праць Кримського для сучасних досліджень у сфері філософії культури, зокрема для вивчення механізмів культурної пам'яті, символізації та духовного самопізнання. У підсумку автор

статті обґрунтовує актуальність концептуальної спадщини С. Кримського для подальших міждисциплінарних досліджень у площині української гуманітаристики.

Ключові слова: гуманітарна освіта, Сергій Кримський, культурософія, епістемологія культури, архетип, софійність, символ, ціннісно-смисловий універсум, гуманітарне пізнання, українська ідентичність.

Kozhushko Tetyana Waleriyvna Teacher of the Department of Social and Legal Disciplines, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, tel. (073) 095-31-84, https://orcid.org/0000-0001-7774-0347

Fytsyk Igor Dmytrovych Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor at the Department of Social and Legal Disciplines, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, tel. (050) 548-72-85, https://orcid.org/0000-0003-0035-6376

HUMANITARIAN EDUCATION IN UKRAINE: CULTUROSOPHICAL IDEAS OF S. KRYMSKIY

Abstract. The article explores the philosophical and cultural concept of Serhii Krymskyi, focusing on his significant contribution to the development of Ukrainian philosophy of culture. Special emphasis is placed on his seminal work Epistemology of Culture (1993), in which the philosopher proposes an original approach to interpreting culture as a specific form of knowledge and a symbolic universe that integrates epistemological, ethical, semiotic, and spiritual dimensions of human existence. Based on textual analysis, the study substantiates the idea that culture, according to Krymskyi, is not only a reflection of civilizational progress but also an inner space of personal sense-making, moral choice, and existential self-affirmation. The article highlights the key concepts in Krymskyi's philosophy - archetype, heart, sophianity, ethos, universals, and symbol - which serve as structuring elements of Ukrainian mentality and cultural identity. Particular attention is paid to the author's concept of the "value-semantic universe", where culture functions as a mechanism for overcoming crises and mobilizing human spirituality. Within this framework, the article underscores the significance of the cordocentric dimension of Ukrainian culture that unites rational and irrational, sacred and secular, historical and transcendental aspects. Krymskyi's methodological approaches, especially his archetypal and universalist frameworks, are analyzed as relevant tools for contemporary interdisciplinary research in the humanities. The study also addresses his reflections on the normative and factual levels of culture and its role in interpreting Ukraine's historical experiences - from the era of the Ruin to the formation of modern national

identity. In conclusion, the article argues for the enduring relevance of Krymskyi's conceptual legacy for advancing current philosophical and cultural studies, particularly in the domains of cultural memory, symbolic meaning, and spiritual self-awareness.

Keywords: Scholarship, Serhii Krymskyi, philosophy of culture, epistemology of culture, archetype, sophianity, symbol, value-semantic universe, humanities, Ukrainian identity.

Постановка проблеми. В сучасних умовах особливого значення набувають сутнісні зміни у сфері гуманітарної освіти, які суттєво впливають на ефективність освітньо-виховного процесу у ЗВО. З огляду на це, варто простежити зміст та стратегію розвитку гуманітарної освіти, від яких залежить формування світогляду молодого покоління. Для цього потрібен філософський аналіз, який дасть можливість не лише адекватно оцінити її стан, але й вплив на підвищення якісних показників освіти загалом.

Традиційно гуманітарні науки спрямовані на розуміння та тлумачення світу культури особистості, її поведінки, духовного життя, світоглядних принципів тощо. Зокрема, дослідження у галузі філософії ведуть до роздумів над питаннями етики та ціннісних аспектів людського життя [5, с. 65]. У філософській гуманітаристиці нині спостерігається зростаючий інтерес до осмислення культури як багатовимірної реальності, в якій перехрещуються цінності, смисли, символи, наративи й ідентичності. В Україні, з огляду на її історичний досвід, національні травми та виклики, пов'язані з колоніальним минулим, культурна ідентичність виступає не лише як результат взаємодії з іншими культурами, але й як інструмент внутрішньої рефлексії, боротьби за національну незалежність та самовизначення. Українська культурософія сформувалася як відповідь на ці виклики, та як інтелектуальна реакція на соціокультурні трансформації, зокрема, після здобуття незалежності та в умовах посттоталітарних трансформацій. Необхідність перегляду культурних підходів до національної ідентичності, вивчення важливості духовного і культурного досвіду для відновлення нації особливо актуалізувалася в умовах російсько-української війни.

Культурософія в Україні постає не лише як важливий інструмент для аналізу культури, але й, насамперед, як жива духовна реальність, здатна транслювати глибокі смисли та етичні орієнтири, сформовані в історичному процесі, у сферу освіти. Її розвиток набуває особливого значення в умовах глобалізації, цифровізації, гібридної війни, ерозії колективної пам'яті та змін у соціокультурному середовищі, що вимагає нових підходів до осмислення символів, міфів і національних наративів. Вона є не лише напрямом дослідження, але й цілою парадигмою - з власною логікою, методологією, лексиконом понять, постаючи своєрідною філософською відповіддю на виклики часу, руйнування

цілісності світу, посттоталітарні отвори культурної пам'яті, і саме такий підхід уможливлює осмислення культури як духовної реальності, актуалізуючи самопізнання.

Зазначимо, що глобальні виклики, з якими стикається ця система світоглядної орієнтації для саморозвитку людини у XXI столітті, змінюють не лише зміст культури, але й методи її осмислення. Однак, саме культурософія, як метод філософського заглиблення в сенси, дозволяє відновити єдність культурного досвіду. Зокрема, зростає інтерес до інтердисциплінарного діалогу: із медіастудіями, релігієзнавством, соціологією пам'яті, що відкриває нові можливості для розвитку.

Культурософія не лише аналізує культурні процеси, але й сама є частиною культури: її формою опору, самопізнання і трансценденції. У сучасному контексті вона зберігає актуальність як спосіб філософського розуміння людини, культури і світу. Для України, яка впродовж століть зазнавала зовнішнього домінування, асиміляції, мовного і культурного тиску, вона набуває статусу не другорядного, а онтологічного виміру національного самоствердження. Саме за допомогою культурософського підходу можна артикулювати ціннісні засади української ідентичності, осмислити історичні травми та колективну пам'ять, обґрунтувати моральну й духовну автономію культури, сформувати світоглядний опір симулятивним практикам постмодерної доби.

У зазначеному контексті неабиякий інтерес викликає вивчення творчого доробку представників української культурософії, які окреслили значимість ролі культури в питаннях зміцнення національної ідентичності та опору перед нівелюванням духовних цінностей у постмодерному світі, зокрема, наукової спадщини відомого українського філософа, культуролога, мислителя Сергія Борисовича Кримського, та його внесок у розвиток гуманітарної освіти в Україні.

Методологію дослідження складають принципи історизму та об'єктивності. Для розвідки залучено як загальні методи (метод системно-структурного аналізу, аналізу і синтезу), так і спеціальні методи: культурно-історичний та соціокультурний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях науковців розглядаються як загальнотеоретичні, так і методологічні проблеми стану та перспектив розвитку гуманітарної освіти в Україні. Проблематика гуманітарної освіти як фактору становлення європейських цінностей піднімалася у працях В. Аксьонової [1], Е. Лузік [6], Растригіної та Н. Давідович [10], С. Симоненко [11]. Питанням історії розвитку української культурософії присвячена монографія П. Ямчука [13]. Головним віхам творчої спадщини С. Б. Кримського присвячена розвідка Н. Ковальчук та Л.Овсянікової [2]. Внесок ученого в українську філософію етнокультури став об'єктом вивчення Н. Турпак [12]. Культурософські погляди ученого, зокрема, його роздуми про стан сучасної гуманіта-

ристики, аналізувалися в окремих публікаціях Т. Лютого [7; 8]. Однак, культурософські ідеї ученого ще не стали об'єктом належної уваги вітчизняних науковців. Тому на часі дослідження, у яких висвітлювалися б його бачення перспектив гуманітарної освіти та її роль у процесі національного патріотичного виховання.

Мета статті. Метою статті є аналіз сучасного контексту функціонування культурософського дискурсу в межах філософських розмислів С. Кримського.

Виклад основного матеріалу. Задля розуміння значення української культурософії як філософського підходу, варто зануритись в історичні джерела феномену. Ідейно-теоретичні витоки української культурософії сягають синтезу західноєвропейської філософії культури та східнослов'янської релігійно-метафізичної традиції. Українська культурософія спирається на класичні філософські джерела, зокрема на праці Й. Гердера, В. Дільтея, М. Вебера, О. Шпенглера, С. К'єркегора. Проте її унікальність полягає в інтеріоризації цих ідей у контексті українського культурного досвіду, що включає спадщину бароко, козацької доби та модерністських пошуків XX століття.

Відзначимо, що формування феномену культурософії нерозривно пов'язане з філософією Г. Сковороди, П. Юркевича, в мисленні яких домінує барокова парадигма. Варто зауважити, що саме барокова епоха в українській культурі розглядається дослідниками як багатовимірний феномен, що уможливлює глибше розуміння джерел української культурософії. Відтак на зламі релігійних, політичних та культурних колізій XVII - XVIII ст. семантика бароко долає межі мистецького стилю, набуває світоглядно-культурного обрису і постає універсальною формою духовного мислення, у якому присутні екзистенційна тривога, релігійна віра, моральний вибір та історична самосвідомість. Завдяки цим маркерам створювався унікальний ментальний код українця, і саме в такому культурному горизонті народжувалась концепція людини як особистості, здатної до вибору завдяки співпереживанню, стражданню, служінню. «У бароковій людині поєднано хрест і меч, віру і дію, покору й бунт, молитву й історію», - стверджує П. Ямчук [13, с. 52]. Тому барокову парадигму варто розглядати щонайперше як культурний феномен та онтологічну основу української ідентичності. Водночас підкреслимо, що сьогодні, в умовах пошуку нової культурної тяглости, звернення до засадничих принципів бароко не є ретроспективним жестом, а скоріше актом духовної самореабілітації.

В зазначеному ключі філософська творчість Сковороди є своєрідною сублімацією барокового світовідчуття, яке поєднує трагізм буття з надією на спасіння, тілесне з духовним, зовнішню метушню з внутрішньою тишею. Саме в творах Сковороди українське бароко досягає своєї концептуальної завершеності, перетворюючись на платформу національного філософського стилю мислення, який не втрачає актуальності й донині. Продовжуючи традиції Києво-

Могилянського барокового гуманізму в філософській поезії, притчах, послуговуючись жанровою синкретичністю, Сковорода оригінально поєднує богословську глибину, народну мудрість, істину релігійність, при цьому постулюючи морально-аскетичний ідеалізм.

Характерний для бароко внутрішній пошук, екзистенційне заглиблення у Сковороди набуває особливої інтимності. Під таким кутом зору його мандрівництво слід розглядати не лише як спосіб життя, а радше як близьку до християнської практики самозречення і служіння метафору духовного шляху. Як зазначає П. Ямчук, «…саме в бароко українська культура виробила здатність говорити «мовою знаків, натяків і смислових глибин, і в цьому Сковорода - її найвищий виразник» [9, с. 82]. Таким чином, сковородинська алегоричність обумовила символізм на метафізичному рівні, адже барокова традиція не зникає, а переходить у майбутнє як джерело моральної опори, культурного коду і філософської незалежності українства. Дослідники відзначають, що саме оригінальні погляди українського Сократа на світ, людину і культуру, які ґрунтується на глибокому взаємозв'язку внутрішнього світу мислителя з соціальним, культурним і історичним контекстом відіграють засадничу роль у формуванні української культурософії [5; 9].

Зазначимо, що особливість філософських поглядів Сковороди є уособленням як унікальних рис його особистості, так і численних впливів соціального та культурного оточення, у якому він формував свої ідеї, зокрема у контексті політичних подій в Європі XVIII століття. Соціальне оточення, у якому перебував філософ, відзначалось складними політичними, релігійними та культурними процесами. Україна того часу перебувала під політичним впливом російської імперії, що не могло не позначитися на філософських уявленнях, які Сковорода формував, звертаючись до традицій європейської та християнської філософії. Однак філософ відмовлявся від сліпого наслідування культурної моделі імперських ідеологій, які домінувала у той час. Він орієнтувався на класичні філософські традиції, зокрема на ідеї Платона, Аристотеля, стоїків, глибоко переосмислюючи та переживаючи засадничі смисли в релігійно-містичному ключі. Водночас його філософія була протестом проти формальних соціальних норм і була прикладом пошуку істинного духовного шляху на противагу пануючим адаптивним соціально-культурним тенденціям.

Інструментом самовизначення в розумінні Сковороди постає саме культура, яку він розумів як сукупність соціальних норм і практик та важливий елемент внутрішнього розвитку людини. У його філософії культура – це своєрідний символічний простір, у якому людина здатна реалізувати свої духовні потенціали та досягати морального вдосконалення. Філософ розглядав культуру як засіб самовираження, специфічний символічний світ, завдяки якому людина здатна до самопізнання. Важливим елементом в концепції розуміння культури

Г. Сковороди було намагання жити в гармонії з природою, пізнавати її глибокі закони завдяки мистецтву, музиці та поезії, які, в свою чергу поставали невід'ємною частиною філософії та життя самого мислителя. Вказані міркування виявляють глибокий зв'язок духовного з соціальним вимірами культури, тим самим створюючи важливий теоретичний грунт для переосмислення сутності концепції самовизначення, особливо нині, в умовах війни.

Гортаючи сторінки історії, зауважимо, що на зламі XIX - XX століть українська культура перебувала під тиском імперської асиміляції, що сприяло трансформації культури в засіб опору та самоідентифікації. Ця риса залишається притаманною і сучасному культурософському мисленню, де символ, пам'ять, наратив і духовність виступають як ключові інструменти осмислення історичного буття. Людиномірність культурних артефактів є їх головною характеристикою, адже зв'язок людини з культурою є чимось атрибутивним, що сягає сутності обох [4].

Пострадянський злам відкрив можливість критичного переосмислення культури як простору самотворення нації. Саме тоді культура почала трактуватись не лише як сукупність артефактів чи практик, а як спосіб світовідношення, форма – буття, і впливу людини та народу. Дискусії стосовно того, наскільки культура є простором вільної самореалізації людини, тривають від початків філософії. Бо й сама філософія, як відомо, є передусім саморефлексією людини щодо власного буття, або ж навіть саморефлексією культури щодо власного «архе». Культура дає людині можливість увійти в певний загальний простір, вибудувати солідарність з іншими, але одночасно проявити свою індивідуальність, реалізуючи своє буття [4].

Цікавими для нашого дослідження постають культурософські ідеї XX століття, висловлені представниками Київської світоглядно-антропологічної школи, серед яких вирізняються концептуальною оригінальністю міркування С. Кримського. Постать С. Кримського є знаковою для української філософії другої половини XX століття. Як зазначають Н. Ковальчук та Л. Овсянікова, його наукова творчість стала помітним явищем у філософському житті, та є одним із рушійних факторів історико-філософського процесу в сучасній Україні, в якому С. Б. Кримський посідає гідне місце [2].

У своїх філософських розвідках вчений розмірковує над проблемами культури, з'ясовуючи її національну генезу. Вказаній тематиці присвячені ряд праць, а саме «Епістемологія культури» (1993р.), та окремі розділи колективних монографій «Феномен української культури: методологічні засади осмислення» (1996) та «Архетипи української ментальності» (2006), «Ранкові роздуми» (2009). Кримський розглядає культуру як «діалогічну форма буття, що прагне до смислу» та простір відкритого смислотворення [4]. Дослідження культури стає особливою сторінкою досліджень філософа. Як зазначає Т. Лютий у статті

«Сенсожиттєвий універсум Сергія Кримського», «…він розглядає її в історичному ключі» [7, с. 126]. «Вивчаючи логіко- методологічні основи наукового й філософського мислення, він поволі занурювався в сферу культурологічних і соціально-гуманітарних проблем», - додає дослідник [7, с. 127].

Саме в культурі, на думку С. Кримського, промовисто акумульовані матеріальні досягнення та духовні прагнення нації. На його переконання, «…культура є коротким викладом досягнень нації як історичної особи, яка духовно трансформує речі в «оспівування» в контексті чуттєвого та життєвого світу людського буття» [4]. Філософ акцентує особливу увагу на тому, що культура не може бути зведена до простого переліку продуктів людської діяльності. Вона вимагає нормативного осмислення, яке визначає, що саме є культурним досягненням. Так, у своїй праці «Культура розкриває внутрішню безмежність людини» він зауважує, що місце, яке в культурі займає мистецтво, наука чи мораль, не може автоматично бути заповнене певними продуктами художньої чи наукової творчості» [8, с. 187].

Таким чином, С. Б. Кримський пропонує розглядати культуру як динамічну систему, яка не лише відображає, але й формує духовний світ людини, відкриваючи її внутрішню безмежність. Цей підхід, на нашу думку, дозволяє глибше зрозуміти роль культури в розвитку особистості та суспільства загалом. Без перебільшення зазначимо, що його наукові розвідки є методологічним підґрунтям осмислення культури як глибоко символічної, аксіологічної та екзистенційної реальності.

Варто підкреслити, що філософія у концепції Кримського суголосна духовній діяльності саме як формі людської присутності у світі, що передбачає моральну відповідальність за смисл буття, історію та культурну традицію. Відтак дослідник наголошує і на ролі філософського мислення, а саме на його транстемпоральній здатності творити діалог, занурюючись в глибинні пласти національної пам’яті та віднаходити відповіді на духовні виклики сучасності.

Окрема увага філософа спрямована на дослідження специфіки філософського мислення, яке він розумів не лише як логічну конструкцію, а насамперед як усвідомлений акт внутрішнього залучення, певне смислове звершення, покликане з’єднати особисте із загальнолюдським. Він переконаний, що «…аналіз архетипів становить досить адекватний, – такий, що відповідає умовам наукової раціональності, метод дослідження національної культури та національного менталітету, праісторії та майбутніх етнічних утворень» [3, с.288]. Такий новаційний методологічний підхід, як зазначає Н. Турпак, сьогодні в філософсько-культурологічному середовищі нині перебуває на стадії осмислення [12, с. 169].

Загалом, культуру знаний філософ розуміє як багатоголосе смислове поле, що твориться у діалозі між поколіннями та ціннісними універсаліями. В такому

аспекті філософський дискурс постає особливою внутрішньою взаємодією з культурним текстом, де «переплітаються традиція, трансценденція та етичний імператив» [4], це не другорядний соціальний шар, а життєвий простір духу, в якому співіснують віра, знання, мораль, традиція, символ. Саме ідея символу посідає провідне місце у міркуваннях філософа та набуває світоглядного ключа, що акумулює глибинні сенси буття, зв'язки між національним досвідом та універсальними формами духовності. Принагідно підкреслимо, що запропонований С. Кримським метод, є надзвичайно перспективним в осмисленні національної культури, оскільки архетипи виступають своєрідними глибинними структурами, які визначають духовно-культурні основи суспільства і дозволяють краще зрозуміти процеси формування генезу національної ідентичності, її еволюцію та адаптацію, – особливо в умовах сьогоднішньої російської агресії проти України та глобалізаційних змін загалом [12, с. 170].

Міркуючи над проблемою, С. Кримський пропонує систематизацію основних архетипів української ментальності, зокрема архетипи софійності, серця, етичної цінності вільної особистості, слова, гри та природи. Ці архетипи він тлумачить глибинними структурами, що пронизують всю українську культуру, визначаючи її основні духовні і моральні орієнтири. Однак, як зазначає філософ, вичерпна інтерпретація вказаних архетипів сьогодні залишається відкритою проблемою в культурологічних дослідженнях. Адже розуміння та осмислення цілого комплексу архетипів вимагає ще більш ретельної деталізації. Тому він вводить в обіг ще один метод дослідження української культури – метод універсалій, який дозволяє вивчати елементи і теми, які об'єднують різні культури та історичні періоди, надаючи можливість глибше зрозуміти загальнолюдські та специфічно українські культурні процеси [2].

Іншим важливим елементом культурної рефлексії у працях Кримського є ідея буттєвої трійці Дім-Поле-Храм, яка символізує вмістилище українського національного духу. Це тріо є метафорою для духовного простору, в якому концентруються основні компоненти національної самосвідомості, зв'язуючи особистість з природою і культурною спадщиною. Такий підхід дозволяє більш глибоко розкрити архетипи, які визначають національний дух, в контексті конкретних місць і символів, що виступають як носії культурної пам'яті та духовних цінностей.

В цілому, варто підкреслити, що міркування Кримського – не просто концепція, а своєрідна метафізична архітектоніка, у якій культура постає як жива традиція, що саморозкривається у філософській інтерпретації. Вона розглядається дослідником як форма духовного опору та спосіб збереження внутрішньої цілісності народу перед обличчям історичних зламів. На його переконання, саме філософське мислення здатне відновити смислову тяглість культури, зруйновану ідеологічними дискурсами [8, с. 186].

Культурософія С. Кримського виступає своєрідною платформою національного діалогу, що дозволяє об'єднувати регіональні, мовні, релігійні відмінності навколо спільного смислового ядра – культури, як вияву свободи, гідності та людської присутності у світі. Його рефлексії відкривають нові перспективи для дослідження української культури, пропонуючи методи, які дозволяють поєднати інтуїтивне сприйняття архетипів, глибинне осмислення культурних універсалій, що визначають національний дух і самосвідомість українців.

Отже, українська культурософія – це жива інтелектуальна традиція, яка формується на перетині філософії, духу й національної самосвідомості. Культурософські ідеї вченого набувають особливої актуальності нині, в умовах формування нової гуманітарної парадигми освіти, що формується на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку культури та має відповідати потребам особистості, суспільства та держави. Як зазначає С. Аксьонова, «…гуманітарна освіта нині демонструє філософську мудрість і соціальну силу діалектики людини, яка завжди була предметом антропологізації онтологічного дискурсу, подолання суперечності між суспільством та індивідом, особливо в умовах війни» [1, с. 26].

Погоджуємося з тезою Е. Лузік, що «…в умовах становлення єдиного освітнього простору має бути сформована програма інтеграції позитивних національних освітніх програм і стратегій у контексті універсальних загальнолюдських цінностей та освітніх ідеалів, на основі якої буде здійснюватися виховання молодого покоління у дусі толерантності, взаємоповаги, діалогу культур, терпимості, відкритості, плюралізму думок, гнучкої, а не силової стратегії вирішення конфліктів» [6, с. 267].

Висновки. Вищевикладений аналіз дозволяє зробити наступні висновки:

1. Культурософський аспект творчості С. Кримського постає зразком унікальної філософської моделі, де культура мислиться як онтологічна глибина, символ, а філософія – як духовне служіння, що повертає культурі її автентичне призначення.

2. Українська культурософія в інтерпретації ученого – це жива інтелектуальна традиція, яка сформувалася на перетині філософії, духу й національної самосвідомості.

3. Культурософія С. Кримського виступає своєрідною платформою національного діалогу, що дозволяє об'єднувати регіональні, мовні, релігійні відмінності навколо спільного смислового ядра – культури, як вияву свободи, гідності та людської присутності у світі. Його рефлексії відкривають нові перспективи для дослідження української культури, пропонуючи методи, які дозволяють поєднати інтуїтивне сприйняття архетипів, глибинне осмислення культурних універсалій, що визначають національний дух і самосвідомість українців.

4. Культурософські ідеї вченого набувають особливої актуальності нині, в умовах формування нової гуманітарної парадигми освіти, що формується на основі вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку культури та мають відповідати потребам особистості, суспільства та держави.

Література:

1. Аксьонова В. І. Гуманітарна освіта в Україні як фактор антропологізації становлення європейських цінностей. *Перспективи.* Соціально-політичний журнал. 2022. № 3. С. 24 - 29.

2. Ковальчук Н. Д., Овсянікова Л. А. Головні віхи творчої спадщини видатного українського філософа С. Б. Кримського. *Освітній дискурс*: зб. наук. праць 2022. №26 (9). URL: https://www.journal-discourse.com/uk/kataloh-statei/2020/2020-r-269/holovni-vikhy-tvorchoi-spadshchyny-vydatnoho-ukrainskoho-filosofa-sb-krymskoho

3. Кримський С. Б**.** Архетипи української ментальності. *Проблеми* теорії ментальності/ відп. ред. М. В. Попович. Київ: Наукова думка, 2006. С. 273 - 301.

4. Кримський С. Б. Культура розкриває внутрішню безмежність людини. *Культурологічна думка*. 2009. №1. С. 18 – 26.

5. Людина і культура / за ред. Д. Шевчука. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2019. 224 с. URL: https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/7892/1/Людина і культура.pdf

6. Лузік Е. Гуманітарна освіта в процесі підготовки спеціалістів професійних ВНЗ України: проблеми та перспективи. *Філософія освіти*. 2006. №2 (4). С. 266 -275.

7. Лютий Т. Сенсожиттєвий універсум Сергія Кримського. *Філософська думка.* 2016. №6. С. 122 -129.

8. Лютий Т. В. Філософський перформанс Сергія Кримського. *Sententiae.* 2020. Т. 39, № 1. С. 185-190.

9. Попович М. В. Нарис історії культури України: посіб. Київ: Артек, 1998. 727 с. URL: http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm

10. Растригіна, А. М., Давідовіч, Н. Гуманітарні науки в реаліях сучасної освіти України та Ізраїлю. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2021. №196. С. 47-52. URL: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-196-47-52

11. Симоненко С. П. Гуманітаристика в системі вищої освіти: проблеми та перспективи. *Соціогуманітарний потенціал освіти як чинник модернізації українського суспільства:* колективна монографія / за ред. М. Ф. Шмигаль. Київ, 2018. С. 64 - 95.

12. Турпак Н. Внесок Сергія Кримського в українську філософію етнокультури. *Українознавство: науковий громадсько-політичний культурно-мистецький релігійно-філософський педагогічний журнал.* 2019. № 3. С. 164 - 176.

13. Ямчук П.М. Бароковий універсум Івана Мазепи: культурний аспект. Умань: АЛМІ, 2005. 102 с.

References:

1. Aksonova, V. I. (2022) Gumanitarna osvita v Ukrayini yak faktor antropologizaciyi stanovlennya yevropejskih cinnostej [Humanities education in Ukraine as a factor in the anthropology of the formation of European values]. *Perspektivi. Socialno-politichnij zhurnal – Perspectives. Socio-political journal*, 3, 24 – 29 [in Ukrainian].

2. Kovalchuk, N. D., Ovsyanikova L. A (2022) Golovni vihi tvorchoyi spadshini vidatnogo ukrayinskogo filosofa S. B. Krimskogo [The main milestones of the creative heritage of the outstanding Ukrainian philosopher S. B. Krymsky]. *Osvitnij diskurs:* zb. nauk. Prac - *Educational discourse:* collection of scientific works. 26 (9). URL: https://www.journal-discourse.com/uk/kataloh-statei/2020/2020-r-269/holovni-vikhy-tvorchoi-spadshchyny-vydatnoho-ukrainskoho-filosofa-sb-krymskoho [in Ukrainian].

3. Krimski,j S. B. (2006) Arhetipi ukrayinskoyi mentalnosti [Archetypes of the Ukrainian mentality]. *Problemi teoriyi mentalnosti - Problems of the theory of mentality* / vidp. red. M. V. Popovich. Kiyiv: Naukova dumka, 273 – 301 [in Ukrainian].

4. Krimskij, S. B. (2009) Kultura rozkrivaye vnutrishnyu bezmezhnist lyudini [Culture reveals the inner limitlessness of man]. *Kulturologichna dumka. Cultural thought,* 1, 18 – 26. URL: https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD1_Krymskyi.pdf[in Ukrainian].

5. Shevchuk, D. (eds) (2019) Lyudina i kultura [Man and culture]. Ostrog: Vidavnictvo Nacionalnogo universitetu «Ostrozka akademiya». 224 p. URL: https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/ 7892/1/Lyudina i kultura.pdf [in Ukrainian].

6. Luzik, E. (2006) Gumanitarna osvita v procesi pidgotovki specialistiv profesijnih VNZ Ukrayini: problemi ta perspektivi [Humanitarian education in the process of training specialists in professional universities of Ukraine: problems and prospects]. *Filosofiya osviti - Philosophy of education,* 2 (4), 266 -275 [in Ukrainian].

7. Lyutij, T. (2016) Sensozhittyevij universum Sergiya Krimskogo [Serhiy Krymsky's Sense-Life Universe]. *Filosofska dumka - Philosophical though,*. 6, 122 -129 [in Ukrainian].

8. Lyutij, T. V. (2020) Filosofskij performans Sergiya Krimskogo [Philosophical performance of Serhiy Krymsky]. *Sententiae*. 2020, 39, № 1, 185-190 [in Ukrainian].

9. Popovich, M. V. (1998) Naris istoriyi kulturi Ukrayini: posib [An Outline of the Cultural History of Ukraine: A Method]. Kiyiv: Artek, 727 p. URL: http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm [in Ukrainian].

10. Rastrigina, A. M., Davidovich, N. (2021) Gumanitarni nauki v realiyah suchasnoyi osviti Ukrayini ta Izrayilyu [Humanities in the Realities of Modern Education in Ukraine and Israel]. *Naukovi zapiski - Scientific Notes.* Seriya: Pedagogichni nauki, 196, 47-52. URL: https://doi.org/ 10.36550/2415-7988-2021-1-196-47-52 [in Ukrainian].

11. Simonenko, S. P. (2018) Gumanitaristika v sistemi vishoyi osviti: problemi ta perspektivi [Humanities in the higher education system: problems and prospects]. *Sociogumanitarnij potencial osviti yak chinnik modernizaciyi ukrayinskogo suspilstva*: kolektivna monografiya / za red. M. F. Shmigalya - *Socio-humanitarian potential of education as a factor in the modernization of Ukrainian society*: a collective monograph, 64 – 95 [in Ukrainian].

12. Turpak, N. (2019) Vnesok Sergiya Krimskogo v Ukrayinsku filosofiyu etnokulturi. [The contribution of Serhiy Krymsky to the Ukrainian philosophy of ethnoculture]. *Ukrayinoznavstvo: naukovij gromadsko-politichnij kulturno-misteckij religijno-filosofskij pedagogichnij zhurnal - Ukrainian studies: a scientific socio-political cultural-artistic religious-philosophical pedagogical journal*, 3, 164– 17 [in Ukrainian].

13. Yamchuk, P.M. (2005) Barokovij universum Ivana Mazepi: kulturnij aspekt [The Baroque universe of Ivan Mazepa: a cultural aspect]. Uman: ALMI, 102 p [in Ukrainian].